

TESTNEVELÉS ÉS SPORT A KULTÚRA TÜKRÉBEN

ÍRTA: KARDOS ALAJOS

A művelődéstörténelem, mint tudomány, csak akkor tarthat igényt a teljességre, ha minden olyan kulturális megnyilvánulást, vagy társadalmi tényezőt, magában foglal, amely az emberiség történetével kapcsolatban számottevő.

Ilyen irányú törekvése nyilvánul meg akkor is, amidőn a *testnevelést* és *sportot*, mint közművelődési tényezőt, azaz *kulturális jelenséget* vizsgálja és megrajzolja célkitűzéseinek, eszméi alakulásának útját. Ennek ellenére tapasztalható, hogy bár a sport a benne rejlő erkölcsi értékek alapján a művelődéstörténelem egyik el nem hanyagolható területe, a kultúra lényeges alkotó eleme, szerves része — hiszen az emberiség történetének leírása nélküle nem lenne teljes — mégis vannak, akik ellenszenvvel, sőt lenézéssel viseltetnek minden iránt, ami testi kultúra. Állásfoglalásuk azonban, amely szerint tagadják a testnevelésnek és sportnak kulturális jelentőségét, társadalmi értékét, nem tárgyilagos, mert ítéletük csupán szubjektív érzéseiből fakad. A testkultúra-kedvelőknek ezzel szemben szolgáljon elégtételül az a tény, hogy már néhány ezer évvel ezelőtt is más-ként gondolkodtak a dologról az ókor művelt népei, különösen a görögök és rómaiak. A görög kalokagathia és az »ép testben ép lélek« gondolata nem egy korunkbeli szellemi kiválóságot nyert meg a testkultúra, a testnevelés és sport számára, mert rájöttek arra, hogy *Platón* vagy *Euripidész* joggal lehetett büszke sportbeli győzelmeire, mert tekintélyét nem csökkentette, ellenben a fizikai felfrissülés mellett a szellemi munkája eredményességét is fokozta. Hiszen *Diogenész Laertesnek* »A filozófusok élete« c. munkájából tudjuk, hogy *Aristoklés* a *Platón* nevet (*Platys*, széles) tornatanítójától kapta, tekintettel széles vállára. [1].

A fentiekből következően nem lesz érdektelen, ha a testnevelés és sport *kultúr vonásait feltárjuk* és igazoljuk az egyetemes kultúrába való beletartozásukat.

Ennek érdekében kíváncsiaknak látszik, röviden a kultúra lényegére rámutatni, majd megvilágítani azt, hogy milyen alapon válik a testnevelés és sport a közművelődés tényezőjévé, kulturális jelenséggé és mint ilyen, mi a jelentősége társadalmi szempontból.

Ma már tudományosan bebizonyított tény az, hogy az embert keze munkája és nyiladozó értelme emelte az állatvilág fölé, tette képessé arra, — hogy fejlődése folyamán — idővel olyan magaslatra emelkedjék, ahonnan visszatekintve szédületes mélység, de egyben akaraterjének, hősi küzdelmeinek és évezredes alkotásainak dicső bizonyítékai tárulnak elé.

Az egyre csiszolódott ész és a tudatos, célrairányuló munka segítségével az ember felismerte a természet erőinek törvényszerűségeit, az azokban rejlő ok-okozati viszony összefüggéseit. Ezáltal felszabadult a természet ellen vívott, fejlődését biztosító, de sokszor nehéz és egyenlőtlen harc félelmétől. Az így szerzett ismereteit azután igyekezett saját javára fordítani, ami lehetővé tette azt, hogy megszabaduljon a pusztta lét fenntartásának elsődleges gondjaitól. A gondtalanabb és kiegyensúlyozottabb élet következtében időt nyert az ember! Szabadidejét azonban nem tétlenséggel és álmodozással töltötte, hanem a minduntalan felvetődő problémák megoldásának örömét élvezte. A siker újabb munkára sarkalta és vágyainak kielégítése közben kultúrát teremtett. És erre a kultúrára, igen büszke az ember! Elismeréssel adózik, több évezredes elődeinek és csodálattal tekint vissza a letűnt korok fantáziát izgató kultúrájára. Talán nincs is művelt ember, akinek fantáziáját ne foglalkoztatta volna az elsüllyedt világok népeinek ragyogó műveltsége, hihetetlen magasszintű kultúrája, mint amilyen a történelem folyamán elpusztult egyiptomi, sumir, babiloni, mykénei vagy a legújabban feltárt minosi kultúra. Ezeket a kultúrákat a könyörtelen természeti erők: földrengések, árvizek, vagy tűzvész, de sok esetben a bosszútól hajtott barbarizmus és az emberi egoizmus törölt el a föld színéről. Említsünk meg talán egyet, a görög kultúra eszményien szép hajtásának, az olympiai játékoknak sorsát, amelyeknek jellegét a vallás, a művészet és filozófia eszméi, továbbá a hazaszeretet érzése adták meg. A játékoknak a két Theodosius által kiadott ediktum vet véget, de az Olympiát először Alarik hordáinak rablása, majd földrengések és végül a Kladeos kiöntései még a nyomát is eltünteti az utókor érdeklődése elől. [2]. Az ember azonban akaratával és a megismerés utáni vágy ösztönzésével, — másfél évezred után ugyan — de győzelemre vitte elhatározását. A későbbi nemzedékekben hagyományként élő görög testkultúra objektív bizonyosságát az Olympiát felkutatta és az ásatások révén nagymennyiségű kultúrártékot és művelődéstörténeti anyagot hozott napvilágra, felújítván régmúlt idők már-már elhalványuló emlékeit, kultúráját.

Rövid gondolatmenetünk alapján megállapíthatjuk azt, hogy a kultúra az a valóság, amelyet az alkotni vágyó ember teremt akarata és munkája révén a természetre vonatkozó ismeretei és a természeti adottságok alapján. Alkotásain azonban mindenkor felismerhető az ember kezenyoma, avagy technikája, ami mindenkor tükrözi létrehozója testi képességeinek és szellemi nagyságának vonásait. Abból a tényből viszont, hogy kultúrát, — amely minden ember közös java —, csak ember teremthet magának, megállapíthatjuk, hogy ez mélyen az emberiségben gyökerezik. Az ember azonban mindig valamely nemzet tagjaként járul hozzá a kultúra javainak gyarapításához, minek következtében el kell ismernünk, hogy a kul-

túra bár egyetemes, eredetét tekintve nemzeti, mely nemzetköziségre törekszik.

Ennek felismerése azért is fontos, mert egy nemzet kulturális fejlettségét azáltal mérjük le, hogy tagjainak mindegyike tudatában van-e annak az igazságnak, hogy »a társadalmi munkamegosztásban teljes értékű tagként csak akkor vehetünk részt, ha társadalmunknak az ilőbeli kultúrfokát, technikai és szellemi színvonalát megközelítjük. Ennek következtében kulturális szükségleteink is keletkeznek, amelyek a kultúrjavak megszerzésére ösztönöznek.« [3]. Ilyen szükségletünk többek között — a szellemi igények kielégítésére irányuló törekvés mellett — a *testkultúrából* való részesedés vágya is erkölcs-akarati tulajdonságaink kifejlesztése és egészségünk biztosítása érdekében.

A továbbiakban megvizsgáljuk azt, vajon a testnevelés és sport rendelkeznek-e azokkal a *j e g y e k e l*, amelyeket a kultúrával kapcsolatban fentebb állapítottunk meg, hogy ezáltal igazoljuk a vele való szoros kapcsolat meglétét, azaz kulturális voltát.

Mondottuk, hogy az emberiség kultúrtörténete nem volna teljes, ha a testnevelésre és a sportra, mint az erkölcsi és társadalmi tökéletesedés értékes *tényezőjére* figyelmet nem fordítana.

Igényt tart a méltatásra már azért is, mert a testnevelés és sport az emberiség története folyamán, ismételten döntő módon befolyásolta a kultúra alakulását, hiszen a közművelés fejlődésének irányt szabó *szellemi tényezők* között nem egyszer a *testnevelés ésszéi* is szerepeltek. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy a hatás nem egyoldalú, hanem kölcsönös volt, mivel a testnevelés szintén merített a kort mozgató eszmék tárából. A kölcsönhatáson kívül végül megállapíthatjuk azt is, hogy a testnevelés nemcsak tényezője, hanem *függvénye* is volt a mindenkori kultúrának. Ugyanis a kultúrák virágzása, a magas műveltség idején a testnevelés és sport a termékeny eszmék és alkotó vágyak melegágya, de a hanyatlás korszakában, bár az értékek pusztulását feltartóztatni igyekszik, elkerülhetetlenül a dekadens kultúrák sorsára jut [4].

Azt, hogy a testnevelés és sport kulturális tényező, és jogos a kultúra jelző használatára, a kultúrával való másirányú összefüggései alapján is kimutathatjuk.

Már megállapítottuk azt, hogy a kultúra *egy és oszthatatlan*, melynek kettős természete van: egyszerre *egyetemes* és eredetében *nemzeti*, de nemzetköziségre törekszik. Megkíséréljük kimutatni, hogy a testnevelés és sport a kultúra fenti jegyeit teljes egészében magán viseli és ezáltal jogosan besorolható a kultúra ágai közé, és így kultúrtényező szerepe szintén igazoltá válik.

A kultúra egyetemessége a testnevelés területén is megmutatkozik. Ez egy nemzetnek sem magántulajdona, noha a testnevelésnek és sportnak a történelem folyamán egyes nemzetek szinte elhivatott művelői voltak.

A testnevelés és sport egyetemességének leghűbb kifejezője az (újkori) olimpiai játékok, amelyeknek dicsőséget és elismerést jelentő nemes küzdelmeiben minden nemzet fiai és leányai résztvehetnek, ha a nemzetközi megállapodásokat és versenyszabályokat betartják.

Az egyetemességre és nemzetköziségre törekvés mellett jellemzi a testnevelést és sportot a nemzeti jelleg is, hiszen minden nemzet alkotása

és intézménye más nemzetektől megkülönböztethetően tükrözi alkotója orcájának vonásait. Így egy nemzet testnevelése és sportja is törvényszerűen függ nemzeti jellegétől és társadalmi adottságaitól, ami a sport nemzetenkénti differenciálódására vezetett. Nem az egyoldalú nemzeti büszkeség, csupán a puszta tény indít arra, hogy a fenti megállapításom igazolására a magyar kardvívás hagyományos sikereit említsem, minek következtében a kardvívást világszerte magyar specialitásnak ismerik el, de nem kisebb jelentőségűek a magyar labdarúgás sikerei sem. Ezek alapján a labdarúgás magyar stílusáról, formáiról beszélnek szerte a világon. Mindez kétségtelenül a nemzetek sajátos kultúrájából adódik.

A nemzetek kultúrtevékenysége ugyanis két irányú. Egyrészt követi az egyetemes kultúra haladását, tehát átveszi és felhasználja annak eredményeit, másrészt az egyetemes kultúrát önálló, népi kultúrája eredményeinek az egyetemes kultúra rendelkezésére bocsátása révén fejleszti. Ezek a kulturális eredmények, amelyek a népből sarjadzanak, a nép táncáiban, dalaiban, játékaiban, szokásaiban, versengéseiben és műalkotásaiban jutnak kifejezésre. A testkultúra egysége és egyetemessége jelenti még azt is, hogy áldásaiban faji, vallási és társadalmi különbség nélkül részesülhet minden ember. Így a kultúra, tehát a testnevelés és a sport sem lehet kiváltsága egyes embereknek, hanem minden ember közös java, mivel szilárdan az emberiségben gyökerezik, a nemzetek mélyéből fakad és ez gyarapodásának és megújulásának biztosítója [5].

A kozmopolitizmus és sovinizmus álláspontján, mint szélsőséges felfogáson felülemelkedve, a testnevelés és sporttal kapcsolatban is azt tartjuk helyesnek, hogy minden nemzet igenis becsülje meg saját kultúráját, így sportbeli eredményeit is, de ne szűkölködjék más nemzet múltja és sportbeli sikereinek elismerésével sem.

Miután megvilágítottuk azt, hogy a testnevelés és sport célkitűzése és eszmei tartalma révén — az ismertetett jegyek alapján —, miként kapcsolódik be az egyetemes kultúrába, a továbbiakban azt a hatást mutatjuk ki, amelyet a testnevelés és sport a legfőbb kultúrágakra a történelem folyamán kifejtett.

A különböző kultúrágak feladata ugyanis nem csupán az, hogy a fejlődés folyamatosságát biztosító kapcsolatokat feltárja, hanem azoknak az okozatoknak a felkutatása is, amelyek révén a kérdéses kultúrterület a korabeli irodalomra, vallásra, filozófiára vagy művészetre, továbbá a politikára és társadalomra kihat.

Ismert tény ugyanis az, hogy sokszor egymástól igen távol eső kultúrágak kedvező hatást gyakorolnak egymás fejlődésére. A testnevelés és sport ebből a szempontból is szervesen kapcsolódik az egyetemes kultúra értékeihez, a fenn említett legmélyebb és legerősebb kultúralakulásokhoz.

II.

Történelmi bizonyítékok alapján megállapíthatjuk azt, hogy a népek első nevelői papjaik voltak. Tény az is, hogy a legtöbb primitív társadalmat valamilyen vallás irányított és az együttélés mikéntjét vallási törvények szabták meg.

Később, a középkorban az állam és az egyház között fennálló egymásrautaltság következtében törvényeik azonosak, végrehajtásukban pedig mindkét fél kölcsönösen vett részt. Az újkorban azonban megszűnik az állam és egyház ilyen értelmű együttműködése és igen gyakran megesis, hogy az állami jogalkotás az egyházi felfogással éppen ellentétes.

Mivel a társadalmi fejlődés törvényeinek minden intézmény alávetett, idők folyamán, az egyes korok megváltozott felfogásának megfelelően a testnevelés és sport feladatai és célkitűzései is átalakultak ugyan, de eszméit a fejlődést gátló nézetekkel szemben fel nem áldozta. A legrégibb sporttörténeti kútfő tanúsága szerint, a görögöket megelőzve, akik valóban eszményi célok megvalósításának eszközeül alkalmazták a testnevelést, — a kínaiaknál találkozunk először szűkebb értelemben vett testneveléssel, a lélek halhatatlanságát biztosító *gyógytornával*. Ez ugyanis egyéb feladatai mellett *vallási gyakorlat* is volt. Azonban a vallás és testnevelés közötti, valóban elmélyült kapcsolat, a görögök lelki életének megnyilatkozásaiból, már minden bizonnyal megállapítható. Ismeretes az a tény, hogy az olympiai versenyek és ünnepélyek eredete és alapítása a mithosz szerint isteni és rendeltetése az istenek tisztelete. Van felfogás, amely szerint a gymnasztika egyes ágainak megeremtését is nekik tulajdonították.

Az ünnepélyek és versenyek vallásos jellege abból is kitűnik, hogy a színhelyen templomokat és oltárokat emeltek, miáltal a gymnasztikának állandó vallási jelentősége a verseny és ünnepély szertartásaiban is megnyilvánulhatott. Kidomborodott ez abból is, hogy a versenyek, az áldozatot bemutató papok imái által, vallási elemekkel egészültek ki. A vallás és testnevelés így szoros összefonódásával, amelynek tartalmát a *vallási szellem* ad és fellendülését a *versenyzési vágy* biztosítja, a későbbi korokban már nemigen találkozunk [6].

A görögöktől is volt állott az öncélúság, mert a testi-lelki szépségre való törekvésüket az a cél irányította, hogy testi-erkölcsakarati tökéletesbülésükkal az istenek kedvében járjanak. Erre szolgáltak az a g o n o k. A görög ezzel a szóval jelölte a versenytereken vívott küzdelmeket éppen úgy, mint a szellemi életben előfordult számtalan vetélkedést, (pl. zenei, drámai, énekversenyeket), [7] amelyek a vallási ünnepélyek szolgálatában állanak és intenciózra hivatottak. Az istenek iránti hódolat helyei »a templomok, a g y m n á z i u m o k, a városi élet közcsarnokai, melyekben összegyűltek a serdülők, felnőttek és öregek, hogy részük legyen abban az emberiség életét felmagasztaló, szent megszállottságban, mely minden hellénizmusnak ott van a legmélyén és mely oly tisztán visszaverődik a lealkonyodáson túli élet jellemzőjében, hogy visszaajánlja a földi életet» [8]. »Az a vallási kultusz, amellyel a görögök versenyjátékukat körülvették, kétségtelen bizonyíték amellett, hogy a sportot elsősorban nem testi, hanem lelki kultusznak tekintették, és, hogy a versengést, a küzdelmet léleknevelő folyamatnak látták, amely alkalmas arra, hogy kultiválásával az Istenséget, az örökkévalóságot és a halhatatlanságot megközelítsék.« [9].

A rómaiaknál az istenek tisztelete, a görögökéhez hasonlóan, kapcsolatban volt a testneveléssel és az örökölt *eszmei tartalom* tovább élt náluk, bár gondolkodásban a két nép alapvetően különbözött egymástól.

A rómaiaknak gyakorlati célok megvalósítására irányuló törekvése, a szépek és jók önzetlen szeretetét, a *kalokagáthiának* eszmei tartalmát is átértékelte és a római testnevelés a hanyatló társadalom útítársa lett.

A kereszténység térhódítása, különösen a kezdeti időszakban, nem kedvezett a gymnasztikának és az atlétikának, mivel eredeténél és világszemléleténél fogva a pogány időkre emlékeztetett, következésképpen a versenyek és játékok is megszűntek. Az evangéliumi tanítás ugyanis a test megvetésére és aszketikus sanyargatásra sarkalta a hívőket, mert felfogása szerint a test a gonosztól származik, minek következtében a testgyakorlás nem lehet más, mint az ördög műve, eszköz a lélek megbotrántoztatására. E maradi felfogással, a test ápolásának és egészségének elhanyagolásából származó bajok láttára, néhány haladó, *humanista* szellemű egyházatya perbe szállt és az egészség fenntartása érdekében végzett, a dicsőségkereséstől mentes, észszerű gimnasztikát helyesnek tartja, sőt ajánlja. Ez a megváltozott álláspont tulajdonképpen kompromisszum volt a keresztény világnézet és a helyesen értelmezett testnevelés között. Ezáltal a földi élet is tartalmat nyer, mert előkészületté válik a másvilági életre. Jelentősége ezzel szemben viszont csökken, mivel a földi élet dicsősége múlandó, véges a túlvilági örök élettel és boldogsággal szembeállítva. E helyes irányban fejlődő kapcsolat, a testnevelés és a vallás között, azonban a népvándorlás idején, az egyház másirányú elfoglaltsága miatt megszakad. A testkultusz fejlődésében hosszú szünet következik ezután, és csak a lovagi nevelés vet neki véget és éleszti újjá a már-már feledésbe ment testnevelést.

A *lovagi nevelés* gerince a »hét szabad művészet« volt, de az elsajátított ismeretek gyakorlati alkalmazására a *lovagi torna* keretén belül került sor. A lovagi nevelés főcélja az ifjak világnézeti nevelése volt és a lovagi erények szinte a szerzetesi erények szigorát követték, de a loagnak, eszmei szolgálata céljából testileg is ügyesnek és rátermettnek kellett lennie. A lovaggá ütés ceremóniája szintén az egyház és a lovagi nevelés kapcsolatát bizonyítja. A műveltség terjedésével tehát enyhülni kezdett az egyház aszkézist hirdető magatartása és a test megvetését nem kellett már a végletekig vinni, úgyhogy a lélek mellett a test is megkapta a maga jussát.

A lovagvilág letűnte után a *modern testnevelés* Angliából indul el hódító útjára a népies játékok formájában, amelyek csakhamar a tömegek kedvelt sportjává váltak egész Európában, azonban minden vallási kapcsolat elmélyülése nélkül.

A testnevelés *renaissance* a görög nevelés humanista eszméinek felújításával és a testnevelés célkitűzéseinek az új kultúra igényeivel való összehangolásával kezdődik. Miként az újkori szellem is a hellén filozófia eredeti forrásaiból merített, és annak felújításában találta meg kifejezését; a testnevelés is az antik világ ideáljának, a testben és lélekben *harmonikusan fejlett személyiségnek* kialakításában látja feladatát. Az egyházak jóakarattal szemlélik ugyan a testnevelés térhódítását és eszméinek, törekvéseinek megvalósítását, a túlzásokat azonban elítélik. Mindamellett megállapítható, hogy bár számtalan az olyan egyházi férfiaknak a száma, akik a testnevelést helyesen értékelték, mégis az egyházak

egységes álláspontjáról, a testneveléssel kapcsolatban a középkorban és az újkor elején nem beszélhetünk.

A vallás és a testnevelés mélyebb kapcsolata csak a XIX. században jelentkezik. A kezdeményezés dicsősége most is az angoloké, de a gondolatot az amerikaiak is átveszik és a testnevelést, a sportot az ifjúság *vallás-erkölcsi* nevelésének szolgálatába állítják. Különösen a haladó szellemű protestáns papok állanak a mozgalom élére és a kor erkölcsi romlottságának ellensúlyozására új sportorganizációnak vetik meg alapját. Hallgatóik sorába csak azokat veszik fel, »akik athlétikai és gimnasztikai képességeiket Isten országának, a testi és lelki erőknek szolgálatába állítják, s akik célul a keresztény gondolat terjesztését tűzik maguk elé« [10]. Világosabban a vallás-erkölcsi-testnevelési kapcsolatot kifejezni szinte nem is lehet.

Mindezekből látjuk tehát, hogy az egyház megváltoztatta álláspontját a testneveléssel kapcsolatban és feladta semlegességét, mert ráeszmélt arra, hogy a testnevelés és sport a lelki kultúra megalapozásának és az akarat nevelésének nélkülözhetetlen eszköze, így erről még az egyház sem mondhat le.

Rövid áttekintésünkkel arra igyekeztünk rámutatni, hogy ha változott is idők folyamán a vallásnak a testnevelésről alkotott véleménye és értékelése, ez mindig az egyházaknak, illetve a vallásnak az adott korban betöltött politikai és társadalmi szerepétől függött [11]. Ennek ellenére a testnevelés eszméi minden korban olyan tényezőként szerepeltek, amelyet minden intézménynek figyelembe kellett vennie az emberi kultúrára és a társadalomra kifejtett hatása miatt.

A vallás és testnevelés eszméinek múltbeli kölcsönhatására abból a célból mutattunk rá, hogy kapcsolatuk révén bebizonyítsuk a testnevelés kultúrtényező voltát és jogos helyét az egyetemes kultúrában, mivel világnézetében tömörült felfogásában a különböző körök nézeteit egyesíti magában.

III.

Azt, hogy a testnevelés kultúrtényező, nemcsak kiterjedt szakirodalmá, hanem az irodalomra kifejtett termékenyítő hatása is bizonyítja. Nagy szellemi alkotások megszületését segítette elő, és maradandó becsű, az egész civilizált világ lelkivilágára hatást gyakorló szépirodalmi és tudományos műveknek megírására adott ihlető anyagot. Így pl. a testnevelés bőven juttatott anyagot a *hősköltmények* és a *népéposzok* megírásához. A testi és lelki erők harmóniája, a ritmusos mozgások szépsége, a lelki nagysággal párosult erő és ügyesség, az életet megvető bátorság és akarat-erő vagy a győzelmi vágy és a hősie versenyek élethű ábrázolása, mind megannyi téma a költői hatásokat kereső író számára. Mindezt magában foglalja a *Mahabhárita*, a hinduk és egyben a világ legnagyobb eposza, de ezt láthatjuk *Homerosznál* is, aki eposzaiban az agnosztikán keresztül vetíti elénk az élet szépségeit és hőseinek nagyságát. Ezt éppen versenyeik és győzelmeik festőien szép és élethű leírásával, valamint testi erejük és ügyességük, emberfeletti akaraterejük és lelki nemességük bemutatásával teszi mindnyájunk csodálata tárgyává.

A hellén nemzeti játékokról, ezek közül is a legfényesebbéről az olympiai versenyekről, ezeknek a nemzet életében betöltött szerepéről, már említést tettünk, de hatásáról a költészetre még nem szólottunk. Ennek eredménye egy külön műfajnak, a *kardal*, és *táncdal* költészetének, továbbá a nagy tetteket megörökítő *epigramma* műfajának kialakulása lett. A legértékesebb kapcsolatokat az irodalom és a testnevelés között azonban a győztesek tiszteletére rendezett ünnepélyeken elhangzott *győzelmi ódák* teremttették meg, amelyekben kifejeződött a testnevelés által kellett gondolat, az eszme és forma tökéletes egysége.

A testnevelés és irodalom egymást termékenyítő, eszmei kapcsolatának leghűbb kifejezője *Pindaros*, a legnagyobb *óda*költő. Azok az erkölcsi elvek, amelyeket ódáiban megénekel, megóvják a győzteseket az elbizakodottságtól, a testi-lelki derekasság öncélúságától, így érvényességük ma is időszerű. Mint legértékesebb kútfőket, — amelyek az olympiai játékokkal kapcsolatban felmerült problémákra útmutatást és szakszerű eligazítást adnak az utókor számára, — *Pausánias* munkáit kell kiemelnünk. Művelődéstörténeti, egyben sporttörténeti szempontból meg kell még említenünk az úgynevezett *győztes irodalmat*, a győztesek tetteit dicsérő költeményeket, továbbá a hellén kultúra hanyatlását törvényszerűen kísérő, agonisztikával kapcsolatos *szatírákat*, amelyek megvetik, kigúnyolják a győzelmet pénzért vásárló versenyzőket.

A görög testnevelésnek az orvostudományra és szakirodalmára gyakorolt hatását csak a teljesség kedvéért érintjük, hiszen ennek a kapcsolatnak észszerűsége mindenki számára evidens. Csupán *Galenosnak*, az orvostudományok egyik kiváló művelőjének nem kevesebb, mint 83 olyan műve maradt ránk, amelyben minden olyan testnevelési témát feldolgozott, amely az orvostudománnyal érintkezik [12].

Ezek után úgy vélem, élhetünk azzal a megállapítással, hogy a görög agonisztika mindenkor segítette az irodalom kialakulását, ez viszont a művészet imádata révén hatást gyakorolt a testnevelés fejlődésére. Ismeretes ugyanis, hogy a görögök, »ahol a győztes atlétát ünnepelték, ott koszorút fontak a költő, az író, a művész homlokára is. Ebben van — művelődéstörténeti szempontból — az olympiai játékok egyik legnagyobb jelentősége« [13].

A görög talajból kinőtt, de a hellaszi eszméktől célkitűzésében eltérő, római testnevelés, már kevésbé vonzotta és foglalkoztatta a költőket, írókat. Akadt ugyan néhány, a görög kultúrát tanulmányozó és görög műveltségre vágyó költő (*Propertius*, *Vergilius*, *Ovidius* stb.), aki megcsoválja a görög szellemet és testnevelést, érzelmeit pedig csodálatosan szép költeményekben tolmácsolja, de mivel a római kultúra már csak a lehangyatló görög szellemmel érintkezhetett, a testneveléssel kapcsolatos szépirodalmat és a tudományos problémákat nem tudták a klasszikus előd színvonalára emelni. Nem csoda tehát, hogy a professzionizmus szintjére süllyedt görög testnevelésért a római jellem kialakításán fáradózó szellemi nagyságok nem igen lelkesedtek. Sőt az *epigramma* költők többsége, (*Horatius*, *Seneca*, *Varro*) maró gúnnyal pellengérezték ki az athléták műveletlenségét és a versenyzők henyélő, megbotránkoztató életmódját. Római vonatkozásban az irodalmat tehát inkább a testnevelés szelleme és az athléták erkölcsi beállítottsága elleni kritika, mintsem a testnevelés-

nek irodalmat gazdagító hatása jellemzi. Ez ugyanis abban a korban már szépnek és lelkesítőnek egyáltalán nem volt mondható.

A római birodalom bukása után a testnevelés szépségeinek és értékének a költészetben való nagyerejű feltörésével, az északi és déli féltekén lakó népeknél egyaránt találkozunk. Erre vallanak a germán költészet, elsősorban a *mondavilág* magvát jelentő, hősi küzdelmek és versenyek érdeklődést felkeltő és figyelmet lekötő mesteri leírásai. Ilyenekben igen gazdag az izlandi mondakörbe tartozó *Edda*, amelyben a testi adottságok értékelése megegyezik a klasszikus felfogással. Ezeken a műveken kívül természetesen számtalan olyan művészi leírással találkozunk, amelynek tárgya a sportszerű küzdelem és a nagy tettek dicsőítése, magasztalása. Különösen a *népéposzok*, amelyek az egyes népek, nemzetek vagy honi nagyjaik dicső tetteit és versenyeit örököltik meg, tartják nagy becsben a testneveléssel szorosan összefüggő küzdelmeket. Erről tanúskodik a világirodalom közismert éposza, a *Nibelung-ének* is; amelyben a nagy események kísérője mindenkor a *verseny*. A *Nibelung-ének* sporttörténeti szempontból is jelentős, mert gyakran előfordul, hogy a sokoldalúság nagyobb értékelésének kihangsúlyozására a hősöket több próba elé állítja és így az összetett versennyel járó küzdelmek során bontakozhat ki az igazi nagyság.

A testnevelés és irodalom szoros kapcsolata a finnek csodálatosan szép époszában, a *Kalevalában* is kidomborodik. Értékét növeli a versengéseknek helytálló, szakértelemmel történt leírása is.

A középkorban a *népies játékok* és a *lovagi torna* az az intézmény, amely biztosítja az átmenetet az előző kor és a legújabb kor sportélete között. S bár e kor költészetét is ihleti a testnevelés és témául szolgál a *bárdok dala*ihoz, *Shakespeare* és mások *drámái*hoz, vagy egyes *regények* megírásához, mégis a testnevelés nem jelentkezik bennük olyan eleven erővel, mint a görög irodalomban. Azonban, hogy a testnevelés az újkorban mégis felvirágzott, annak oka a múlt idők szépségeinek és értékeinek felújítását óhajtó vágy volt. Különösen az antik világ elmélkedő bölcsességét és kiegyensúlyozott életszemléletét kívánta újraéleszteni a kifáradt, nyugalmat kereső ember. A renaissance meghirdeti az ép testben ép lélek évezredes gondolatát, a szépnek, jónak és igaznak szeretetét, melyhez csak a test és szellem harmonikus kiművelése révén juthat el az ember. A helléni kor értékeinek a bölcselők, tudósok, írók részéről történt feltárásának eredményeként, a *humanisták* a testnevelés embert formáló hatásának szószólóivá váltak. Műveikben pedig a testnevelés elveinek, az *egész ember nevelése* érdekében történő alkalmazását sürgetik. Hatásukra az új, modern testnevelés bontakozott ki, amely meghonosodott az egész világon. Megjelennek az önálló és az orvostudománnyal karöltve írt testnevelési művek is, amelyek a sportorvosi szakirodalom alapjait vetik meg.

Végezetül megállapíthatjuk azt is, hogy mivel a sportban a végső cél a fizikai képességek és tulajdonságok kialakítása mellett, ezeknek a szellemi-erkölcs-akarati tulajdonságokkal való összehangolása, a testnevelés és sport a lélektani és etikai problémákkal foglalkozó tudományokat is megtermékenyítette.

Amennyiben tágabb értelemben véve az emberek egymás közötti *harca* és az állatok elleni küzdelme a *vadászat* a testnevelés körébe tartozik, és amennyiben az ember *ősi rajzai*, *festményei* és különböző anyagokból készült *faragásai*, — amelyek a legősibb létfenntartási problémával, a létért való küzdelemmel kapcsolatosak — művészi produktumnak tekinthetők, úgy ez az ősművészet a testneveléssel való kapcsolatoknak a kezdetét jelenti. Az ókori, keleti népek (egyiptom, asszír, babilon, perzsa és krétai) feltárt kulturális emlékei, már szembeötlően tükrözik a testnevelésnek a művészettel való szoros kapcsolatát. Az eszményien tökéletes emberi alak és sportbeli mozgásának harmoniája olyan esztétikai érzelmeket keltettek a művészekben, amelyek hatására eddigi szűk témakörüket, sport vonatkozású formákkal gazdagíthatták. A hatás azonban kölcsönös volt, mert a sporttémákat feldolgozó művészet viszont sok esetben igen fontos sporttörténeti problémának megoldását segítette elő. A letűnt kultúrák, múzeumokban összegyűjtött, művészi értékű hagyatékainak tanulmányozása által, eddig számtalan, értékes megállapításra kerülhetett sor.

Igy a ránk maradt egyiptomi műemlékek arról tanúskodnak, hogy többnyire az építőművészettel kapcsolatosak, és ezek is, inkább a halotti kultusz náluk kialakult formájára vetnek világot, mintsem testnevelési vonatkozásokra. Ilyen vonatkozásban csupán egy-egy sír, vagy templom falán fellelhető birkózó és vadászcena érdemel említést.

Az egyiptomi és szumir művészettel szemben az asszír művészet már lényeges fejlődést mutat. Ábrázolásukban ugyanis a testi-léleki tulajdonságok együtt jelennek meg, amire a főleg harci jeleneteket megörökítő témák igen alkalmasak. E téren nem jelent fejlődést a Tigrisen átúszó babiloniaiakat ábrázoló dombormű sem, azonban sporttörténeti értéke jelentős. Mindezekből megállapíthatjuk, hogy a legrégebbi kultúrák művészetében testnevelési kapcsolatokat csak a legtágabb értelemben mutathatunk ki, mivel a testnevelés abban az időben igen szűk körre korlátozódott, gyakorlatilag pedig csak a harcra való előkészítést szolgálták [14].

A magasabb célok megvalósításának, nélkülözhetetlen eszközként elismert testneveléssel és az ezzel kapcsolatos sportmozgások művészien szép, szinte utolérhetetlenül élményszerű ábrázolásával azonban már a krétai, illetve görög képzőművészetben találkozunk. A krétai művészetben mutatkoznak első nyomai annak, miként is inspirálta a testnevelés e csodálatos kultúrájú nép fejlődő művészetét. Ilyenek a knossosi palota és a candiai múzeum falát díszítő, bikaviadalt ábrázoló *freskók*, vagy a Hagia Triadán talált értékes ökölvívő *váza*. E műveken az ábrázolás fejlettebb fokát abban látjuk, hogy a művek kifejezésben gazdagabbak, hiszen az ábrázolt témán túlmenően a cselekmény előzményeit és következményeit is érzékelteti.

A görög agonisztikával kapcsolatos művészet, mint a knossosi műveltség örököse, a hellaszi életforma talajából olyan magas szintre emelkedett, amely még napjainkban is csodálatot ébreszt minden emberben.

A test és lélek harmóniájának kérdése a görög bölcsek, filozófusok és írók évezredes problémája volt. Keresték azt a módot, amelynek segítségével biztosítani lehet a test és lélek szépségeinek kialakítását. E cél

elérhetőségét az agonisztikában látták. Éppen ezért a gymnastikát a vallási és társadalmi élet minden megnyilvánulásával, tehát a képzőművészettel is kapcsolatba hozták, miáltal lehetővé vált az emberi test tökéletességének, mint ideálnak bemutatása.

De »a művész nemcsak a mozgás szépségéért kereste az agonisztikai jeleneteket, hanem győztesszobrok, fogadalmi-szobrok, versenydíjak készítésével iparszerűen is foglalkozott, úgyhogy nagy számban fennmaradt műveikből és másolataiból a görög testnevelés képe szinte tökéletesen rekonstruálható« [15]. A *győztesszobrok* változatai, különböző típusai arra vallanak, hogy a versenyző atléták testének nyugodt szépsége, tökéletes arányai, mozgásuk ritmikus formája vagy az arcról sugárzó győzelmi vágy és kivívott győzelem, mind kínálkozó témák voltak a megörökítés számára. A ránk maradt értékes győztes-szobrok olyan gazdag változatot mutatnak, hogy a feldolgozott témák szerinti csoportosításuk a könnyebb áttekinthetőség céljából szükségesnek mutatkozott. Ezek a következők: Apollók, álló atléták, imát felajánló atléták, atléták srigilisszel, Diadumenos típus, olajöntő atléta, atléta olajággal, verseny utáni pihenő atléta, mozgásban levő atléta, a csoportokba tartozó egy-egy mű, mint Polykleitos Doryphorosa, az Olajöntő, Lysippos Apoxiomenosa, Myron Diskobolosa, valamennyi kultúr nép művelt tagjai előtt ismereteseek és szemlélésük a legnagyobb művészi élményt keltik fel bennük [16].

A felsorolt, jobbára múzeumokban ma is fellelhető sporttárgyú klasszikus szobrok, továbbá egész sportjeleneteket felölölő és sportmozdulatokat filmszerűen ábrázoló *vázarázok, domborművek, reliefek, iparművészeti tárgyak, sporttárgyú építőművészet* mind megannyi érzékelhető bizonyítéka a kölcsönös hatásnak, amely a görög testnevelés és a képzőművészet között fennáll.

Elmondhatjuk tehát, hogy a ragyogó olympiai ünnepségek nemcsak a költő lantját ihlették meg, hanem a szebbnél szebb testű atléták, meg a szent ligetben pompázó szobrok, templomok, épületek termékenyítően hatottak a képzőművészetre is [17].

A hellenizmusnak agonisztikát felmagasztaló eszméi és a vele ölelkező képzőművészete azonban nem maradt meg szűk határok között, hanem elindult hódító útjára nyugat felé. Hatására a rómaiak kifejlesztik nemzeti művészetüket, de a gymnastika régi nemes formája már nem igen lelkesíti őket. Ezért, igazi testnevelési vonatkozású művészi emlék nem is igen maradt ránk, a gyakorlóléhelyek és versenyterek monumentális, művészeti alkotásain kívül, mint a Circus Maximus, a Colosseum és a thermák.

A kort követő századok és különböző művészetük, érthető okoknál fogva, szintén nem igen keresik a testnevelési témákat, így emlékeik sem művészi, sem sporttörténeti szempontból említésre nem méltók.

A felvilágosodás, a természettudományos szemlélet azonban ebben a vonatkozásban is csakhamar kezdi éreztetni hatását. Előkészíti a modern kor *realizmusát*, amelynek nyomán a testnevelés és művészet ismét egymásra talál. Felújulnak a világ népei közötti béke gondolatát és helléni eszméket hirdető olympiai játékok, ahol a művészet és irodalom ismét ihletet nyer, gazdagítván a világ kulturális értékeit maradandó festészeti, szobrászati és építészeti művekkel. Az újkori olympiai játékok hatására

kialakult az úgynevezett *sportművészet*, amit a *szellemi versenyek* egészítettek ki. Legkiválóbb és szakszempontról is tökéletes alkotás Bourdelle »Az íjász« szobra, és a belga Rik Woutersnek »Táncoló leány« c. műve. Hazai vonatkozásban meg kell említeni Jálics Ernő »Gerelyvető«-jét, Petri Lajos »Startoló«, és »Győztes futó« c. szobrait, valamint Erdely D.—László P. »Stafétafutók«-at ábrázoló, a cselekvést hűen kifejező, lendületes és mozgalmas, sportszakértelemmel elkészített szobrokat [18]. A sport iránti érdeklődés különösen az *építőművészettel* kapcsolatban vet fel megoldandó problémákat. A tízezreket befogadó *stadionok, uszodák, sportcsarnokok* megalkotásához, amelyek szinte túl is szárnyalják a klasszikus elődök csodálatos képzelőerejét és technikáját, a sport adta az ösztönzést.

V.

Említettük, hogy a görög bölcselek közül többen aktív versenyzők voltak. Így Platon birkózásban, Euripidész ökölvívásban ért el bajnokságot, amely nagy örömet szerzett számukra és büszkéek is voltak rá. A testnevelésről vallott felfogásukat, — amely szerint a versenyzés az emberi tökéletesedés, tehát az erkölcs-akarat tulajdonságok, végső fokán a *lelki-erő és jellem* kialakításának, legjelentősebb eszköze; — műveikben történt ismertetésén túlmenően azzal is kihangsúlyozták, hogy maguk is részt vettek a gyakorlásban és versenyzésben. Pindaros szerint »Az istenek a játékok barátai.« Felfogásuk tehát az volt, hogy csak a sportban kifejlődött testi-lelki harmónia biztosíthatja az isteneknek tetsző életet, miáltal az *agonisztika* az emberi *boldogságnak* és *erkölcsi jóra* való *törekvésnek* alapja lett. Ezek szerint a test kultuszában az erkölcs és boldogság szoros kapcsolatát látták, amely a *kalokagathiában* öltött valóságot. Ezen a ponton találkozunk a görög filozófia a testnevelésről vallott felfogással, amely nem egyéb, mint *életbölcselet*. A filozófia és agonisztika, kezdet óta, szinte elválaszthatatlan útítársak a görög névelésben. Éppen ezért tanításuk, egyenlő értékelés alapján, egyszerre folyt évszázadokon át a *gymnáziumokban*. A görög filozófia, amely tulajdonképpen a bölcsesség szeretetét jelenti, a görögök annyiszor megcsodált világszemléletéből fakadt. A görögöknél ugyanis nem volt a tudásnak olyan területe, amely érdeklődésük körén kívül esett volna. Hogyne érdekelte volna a legszubjektívabb tapasztalat, a *test és lélek harmóniájának* legközvetlenebb problémája, amelyben a lelki nagyság és erkölcsi erő biztosítékát vélték fellelni. E felfogásuk, alapja értékelésüknek is. Az olympiai versenyek alatt kitűnt ugyanis, hogy a görögök nem lelkesedtek az egyoldalú, pusztán testi képességek túlfeszítése révén, de lelki nagyság és erkölcsi fennkölttség nélkül kivívott győzelmekért. Az antik olympiai irodalom is dicsőítésben és megénekelésben mindig előnyben részesítette az *akarat-erőt*, vagy a *lelki nagyságot* a pusztán testi erővel vagy ügyességgel győzelmet kivívóval szemben. Ezért írtak a filozófusok és írók megkülönböztetett dicsérettel *Melankomáról*, aki akaraterejével és nemeslelkűségével, nem pedig az ellenfél megsebesítésével vívta ki győzelmeit [19].

Az elmondottakból kilágoosan kitűnik, hogy a görög bölcselek különböző tettek *testi* képességek és *lelki tulajdonságok* között és

kezdetben megkülönböztették a testet a lélektől, de a két valóság között nem lényegi, hanem csupán fokozati különbséget láttak. Kiélezett formában csak vallási vonatkozásban találkozunk az idealista filozófiában. Ellentmond ennek a tapasztalat, amely azt bizonyítja, hogy a test és a lélek egységet alkot az *Ember* valóságában. Eszerint a test és lélek harmóniájára vonatkozó, bölcséleti problematizáláson túlmenően, már korszerűtlen a test és lélek egymástól való függetlenségéről beszélni. Ennek ugyanis a fennálló funkcionális egység ellene mond. Mint tan, ezért elfogadhatatlan tehát a *parallelizmus* elmélete is, amely szerint a testi és lelki jelenségsor egymástól függetlenül, de egyszerre folyik le és csak ezért tűnik összetartozónak. Mivel viszont a tények azt bizonyítják, hogy testi oldalról lelki, lelki motívumokkal pedig testi elváltozásokat lehet előidézni, kizárólag *világnézeti* kérdéssé válik annak eldöntése, vajon a lét, vagy a tudat részesül-e elsőségben. A görög filozófusok korán felismerték a pszichofizikai-parallelizmus jelentőségét, de testkultúrájukban »a test szerepe a lélekkel szemben nem koordinált, hanem szubordinált jelentőségű volt« [20]. Viszont tapasztalatból tudták azt is, hogy a lélek élete bizonyos tekintetben mindig a test függvénye. Le kell még szögeznünk azt, hogy elvileg helyes a lelki mozzanatokot a testtől elválasztani, még akkor is, ha a test és szellem olyan egyoldaluságok is, amelyek egymásra vannak utalva. Ezt a tudományos szemlélet is megkívánja.

A testnevelés és sport *célkitűzéseinél* fogva, mely szerint egészséges, kiváló szellemi és erkölcs-akarat tulajdonságokkal rendelkező *személyiség* kialakításán fáradozik, a filozófián túl *lélektani* és *etikai* problémák hordozójává is válik. A sportolás és vele járó versenyzés sportlélektani problémákat vet felszínre, mint pl. azt, vajon mennyire alkalmas a testnevelés az *akarat* tényezőinek fejlesztésére.

Az érdektől mentes, tiszta sport eszméje viszont a filozófia újabb ágával, az etikával teremt kapcsolatot, melynek feladata lefektetni azokat az erkölcsi imperatívuszokat, amelyeknek be nem tartása a sport dekadenciájához vezet.

VI.

Minden nemzet testkultúrájának értékét a testnevelésnek és sportnak a társadalomban betöltött szerepe határozza meg. Miután befejezésül a testnevelésnek és sportnak társadalmi jelentőségére óhajtok rámutatni, legcélravezetőbbnek azt a módot választottam, amely a két fogalomnak egymástól való elkülönítésének szükségességéből fakad. Ebből tűnik ki azután, hogy bár a testnevelés a nagyobb fogalomkör, amelybe a sport is, mint részegység beletartozik, társadalmi szerepét tekintve más, különbözik a sportétól.

Legközelebb az a felfogás áll hozzánk, amely szerint a *testnevelés* az általános embernevelés egy szűkebb köre és az egészséges életre való nevelés célkitűzésével az *egész nevelés egy része*. Azonban, mivel a testi és szellemi nevelés egymástól el nem különíthető, a fogalom által érzékeltetett tartalom, *test-nevelés*, — tehát a pusztán fizikai képességek; erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség stb. kialakítását célzó, egyoldalú tevékenység — nem fedi a valóságot, mert ez a *lelki*, főleg erkölcs-

akarati funkciók működtetésével is szoros kapcsolatban van. Eme állításunk alapján, amelyet tapasztalati tények igazolnak, a testnevelés a szellemi neveléssel egyidős, és *azonos értéke* a harmonikusan fejlett *személyiség* kialakításának műveletében nem lehet vitás. Ezek szerint a testnevelés a társadalom kultúrmegnyilvánulásainak az a területe, amellyel a fent jelzett egyetemes törekvést segítjük megvalósítani. Nem lehet vitás, hogy ennek előfeltétele a tartós *egészség*. Ugyanis egy nemzet kultúrszínvonalát csak egészséges tagjai képesek emelni, míg a betegek a termelésből, az aktív munkából való kiesés következtében a társadalomnak megterhelést és gondot okoznak. Mind az egyéni, mind a társadalom szempontjából kívánatos testi fejlettséget, az egészséges életre való nevelést a testnevelés feladatai között találjuk meg. Így a testnevelés végig kíséri az embert, születésétől kezdve öreg koráig, nemre való tekintet nélkül és ezáltal nélkülözhetetlen eszközévé válik az egészségnek, a szellemi és fizikai felfrissülésnek, a jó közérzetnek és életkedvnek, a lelki harmóniának és a fiatalság megőrzésének.

Ezeknek jelentősége nem kis mértékű mind az egyéni, mind a társadalmi munkaenergia gyarapítása, tehát a *termelő munka* eredményességének fokozása, de az átütő erejű *honvédelem* megszervezése szempontjából sem. Amíg tehát a testnevelés a társadalmi igények figyelembe vétele alapján, a *tömegeknek* nyújt lehetőséget fizikai képességeiknek és erkölcsi tulajdonságaiknak kifejlesztésére, továbbá felüdülésére és szórakozására, végső fokon a személyiség kialakítására, az egészségügy színvonalának emelésére, és a társadalmi munkaenergia fokozására; addig a nagyobb *igénnyel* rendelkezők számára szolgál a sport. Ez utóbbi többletként elősegíti a kultúrigény kielégítését, továbbá az edzések és versenyek lehetőségein keresztül az *egyenlőtlenség* és *kisebbség* érzéseinek felszámolását. Azonban, ha a sport egészségi és hangulatkeltő hatását vizsgáljuk a versenyző szemszögéből, a testneveléshez viszonyítva, meg kell állapítanunk — mivel nagyobb igényeket támaszt a fizikai képességekkel és akaraterővel szemben, — nem ajánlható mindenki számára. Mégis, »hogy százan testi kultúrában részesedjenek, kell hogy ötvenen sportoljanak. Hogy ötvenen sportoljanak, kell, hogy húszan specializálódjanak. Hogy húszan specializálódjanak, kell, hogy ötből csodálatos teljesítmények teljenek. Lehetetlen e körből kilépni. Mind fogja egymást összefüggő láncban« [21]. Ilyen okfejtéssel értékelte a versenysport szükségességét a Revue Olympique. 1913. Az emberiség történetében, minden időben olyan nagy szerepet betöltő sport lényegére Coubertin, a modern olimpia felújítója mutat rá. »A sport erőteljes izomgyakorlatnak az akaraton és megszokáson alapuló kultusza, mely a fokozatos eredmények vágyából ered, és a kockázatig is elmegy. Ennélfogva öt elem van benne, kezdeményezés, kitartás, erőteljesség, a tökéletesbülés keresése és hidegvér a netáni veszedelemmel szemben.« [22]. Amíg tehát a tágabb értelemben vett testnevelés a társadalmi célkitűzések megvalósítására beállított eszköz, addig a sport, amelynek lényege a verseny, az egyén erkölcs-akarati tökéletesbülésének olyan lehetősége, amely a cél érdekében az akaratnak és testi képességeknek, szinte aszkézisig menő megfeszítését kívánja meg az embertől. Következésképpen, erre csak olyan ember vállalkozhat, aki nem riad vissza a versenyzéssel járó eset-

leges lelki és testi megpróbáltatásoktól, szenvedésektől. Mindezt olyan erkölcsi javak megszilárdulásaért vállalja a versenyző, mint az önbizalom, az akaraterő, vagy a lelki nagyság.

Látjuk tehát, hogy a testnevelést és a sportot lényegében elválasztani egymástól nem lehet, hiszen egyikből sem hiányozhat a versengés, az akarat és testi képességek igénybevétele. A különbség azonban a versenyzésre való felkészülésben és a versenyzés módjában van. Társadalmi értékelés szempontjából azonban a kettő kiegészíti egymást. A testkultúra ugyanis csak akkor virágozhat igazán, ha mindenki számára megvan a lehetőség testi-szellemi és erkölcs-akaratú tulajdonságainak oly mértékű fejlesztésére, amelyet saját adottságai és körülményei involváltnak.

Mindeddig természetesen arra a testnevelésre és sportra vonatkoztattuk megállapításainkat, amely végső célkitűzéseként a társadalmi haladás előmozdítását szolgálja és mentes az amatőr vagy professzionista szellemtől. Az ily értelmű testnevelés és sport, azaz a tömegek testnevelése és a kiválók sportja között fennálló összhang szükségességét a következőkben világítjuk meg: »Az amatőr sport minden eredménye szoros nexusban van a nemzeti sportkultúrával és gyökerei mélyen nyúlnak le a nemzeti talajba. Minden amatőr a széles néprétegek általánosan elterjedt sporttudásán keresztül lesz kiválónak és a sok átlagos, közepes versenyző vállain emelkedik fel a magasba. Minden egyes amatőr sportágban a sok száz közepes sportoló egymással való küzdelme váltja ki a legtehetségesebb amatőrök eredményét, amiért is az amatőr versenysport eredményei mindig jelzik azt is, hogy milyen sportszellem és milyen technikai tudás van a széles néprétegek között elterjedve. Ezért mondhatjuk, hogy az amatőr versenysport eredményei reprezentálják a nemzet kulturális fejlettségét a sport szempontjából.« [23].

Végezetül meg kell jegyeznünk azt, hogy egy nemzet sport-kultúrája akkor maradandó, ha nem a személyi kultuszban és a sztárok nevelésében, hanem összes tagjai testi-szellemi kultúrájának növelésében látja a lényegét.

Összefoglalás: A legfontosabb kultúrterületeknek, — mint a vallás, művészet és filozófia — a testneveléssel és sporttal fennálló kapcsolatát tekintettük át vázlatosan. A kultúra és a testnevelés viszonyát vizsgálván, azt tapasztaljuk, hogy az emberiség művelődéstörténete át meg átszöött a testkultusz eszméivel. Ez viszont a testi és lelki jelenségek organikus egységéből következik. Látszólag, tehát ellentmondásnak tűnik külön testkultúráról beszélni, hiszen minden, ami kultúra, a szellemi élet legmélyén gyökerezik. Kimutattuk azonban, hogy a testkultusz a kultúrával, illetve annak egyes ágaival való kapcsolata alapján a szellem területével szorosan összefügg, és így a testnevelés és sport vitathatatlanul kulturális jelenség, vagyis a kultúra egyik ága.

Megállapítottuk továbbá azt, hogy a testnevelés és sport a testben és lélekben harmonikusan fejlett személyiség kialakításának, valamint az erkölcsi jóra törekvésnek eszköze, miáltal a társadalom életében a nélkülözhetetlen kultúrteremtő szerepét tölti be.

JEGYZETEK

- [1] Mező F.: Az olimpiai játékok története. Bp. 1919. 230. Háromezeréves ifjúság. Bp. 1947. 5.
- [2] Pier de Coubertin: Sportpedagógia. Bp. 1931. 10.
- [3] Rézler Gyula: Bevezetés a szociológiába. Bp. 1948. 68.
- [4] Misángyi Ottó: A testnevelés jelentősége a közművelődésben. Bp. 1935. 6.
- [5] Luis Aragin: Ember és kultúra. Bp. 1949. 7. 36.
- [6] Misángyi O.: I. m. 17.
- [7] Mező F.: I. m. 210.
- [8] Coubertin: I. m. 6.
- [9] Doros Gy.: A sport etikája és lélektana. Bp. 1943. 104.
- [10] Misángyi O.: I. m. 23.
- [11] Uo. 24.
- [12] Uo. 68.
- [13] Mező F.: Az olimpiai játékok története. Bp. 1929. 200.
- [14] Misángyi O.: I. m. 80.
- [15] Mező F.: Az olimpiai játékok története. Bp. 1929. 189–191.
- [16] Misángyi O.: I. m. 85–87.
- [17] Uo. 291.
- [18] Petri Lajos: Sportábrázolások a szobrászatban. Élet és tudomány. 1957. jan. 9. 1. sz.
- [19] Doros: I. m. 106–107.
- [20] Uo. 102.
- [21] Coubertin: I. m. 31.
- [22] Uo. 3.
- [23] Doros: I. m. 95.
- [24] M. Gorkij: Az igazi kultúra. 1950. Bp.
- [25] H. Nagy J.: A filozófia. 1944. Bp.
- [26] Ilovay S.: A munka és sport. 1935. Bp.
- [27] K. Mannheim: A jelenkori szociológia feladatai. 1945. Bp.
- [28] M. Neiman: Lenin és a művészet.
- [29] Siklóssy L.: A magyar sport ezer éve. I–III. 1927. Bp.

ФИЗКУЛЬТУРА И СПОРТ В ЗЕРКАЛЕ КУЛЬТУРЫ

А. Кардос

В статье мы указали на то, что физкультура и спорт имеют характеризующие культуру приметы и, что история культуры человечества является протканной с идеями культа тела. Это доказали на основании тесной связи физкультуры и спорта с самыми важными областями культуры, вместе с тем показали его связь с областью духа. Это следует из органического единства физических и психических явлений.

Далее мы установили, что физкультура и спорт являются средством стремления к образованию физически и психически гармонично развитой личности и к моральной доброте; вместе с тем играют роль незаменимого в жизни общества культурного фактора.

На основании выше сказанных неоспоримо, что физкультура и спорт являются культурным явлением, то есть отделом культуры.

TURNEN UND SPORT IM SPIEGEL DER KULTUR

Von

A. KARDOS

In der Studie deutet der Verfasser darauf hin, dass Turnen und Sport über für die Kultur kennzeichnende spezifische Merkmale verfügen, und dass die Kulturgeschichte mit der Idee der Körperkultur durchwoben ist. Er beweist dies durch

die enge Verbundenheit der Körperkultur und des Sports mit den wichtigsten Kulturgebieten. Dies folgt übrigens aus der organischen Einheit der körperlichen und seelischen Erscheinungen.

Er stellt ferner fest, dass Turnen und Sport das Mittel sind, seelisch und körperlich harmonische Personen heranzubilden, ferner ein Mittel, das Streben nach dem moralisch Guten zu erwecken, wodurch sie im Leben der Gesellschaft die Aufgabe eines unentbehrlichen Kulturfaktors erfüllen.

Auf Grund dieser Feststellungen zieht er den Schluss, es sei eine unbestreitbare Tatsache, dass Turnen und Sport kulturelle Erscheinungen, d. h. ein Zweig der Kultur sind.